

לב להבין

הכנה ועיון במקרא

על סדר
פרשת השבוע

גיליון צ"ט

שביעי של פסח

תשפ"ב

יום שביעי של פסח – חקיקת ענין יציאת מצרים למציאות קבע

דבר יומו של שביעי של פסח לוט בערפל, ועניינו טעון לימוד ובירור. בפשטות מבארים שיום זה נקבע על שום המאורע שאירע בו - קריעת ים סוף - שהיה השלמת גאולת מצרים, בראותם את שוביהם ומעניהם מתים על שפת הים. איברא, שלפי זה יקשה מדוע נצטוו ישראל על קדושת יום זה בעודם במצרים, הרבה לפני שהטביע השם את צריהם והעבירם ביבשה.

יש מבארים שהוא כעין 'עצרת' לסימונו של חג הפסח, כעין שיש ביום השמיני של חג הסוכות, שציותה תורה עצרת תהיה לכם. אך לכאורה יקשה שעדיין לא קרב זה אל זה, שהרי עצרת בחג הסוכות הוא יום שנקבע כיום העומד בפני עצמו, וקובע שם לעצמו בכל ענין, אך שביעי של פסח נמנה כאחד מימי חג הפסח, ואף אין גומרים בו את ההלל, ומשמע שענינו הוא כאחד מימי חג הפסח.

והנראה בזה שיום זה, כשמו כן הוא - והמחייב לקביעתו הוא עצם היותו היום השביעי מימי חג הפסח. היינו שהתורה קבעה שבעה ימים לחוג את המאורע הגדול של יציאת מצרים, וביום השביעי מקדשים אותו כמקרא קודש - כיום שבו מגיע חג המצות לתקפו ולשיאו, אחר שבעה ימים שבהם אכלנו לחם הגאולה והקרבנו אשה להשם. ודומה עניין זה למה שמצינו ביום השביעי של חג הסוכות, שנתקן כיום חיבוט ערבה וריבוי תפילה על המים. ואף שבכל ימות החג נידונים על המים, ואף אמרה תורה לנסך מים כי שיתברכו לן המים, מ"מ היום השביעי והאחרון הוא יום שבו מגיע עניין זה לשיאו, ועל כן ראו לתקן בו ריבוי תפילה ומעשים לזכות בדין על המים.

אך עדיין יקשה - הילכו שנים יחדיו בלתי אם נועדו - והאמנם אין קשר בין קביעת יומו של שביעי של פסח למאורע הגדול של קריעת הים שהתרחש בעיצומו של יום זה.

וכדי לבאר את ענינו של יום - נצטרך ללמוד אודות משמעות המאורע של קריעת ים סוף. ומידי דברנו בו, יקשה לן על עצם עצמו של נס זה - למאי נצרך, ומה היה חסר בגילוי של יציאת מצרים שהוצרכנו לבוא לידי מאורע נוסף של קריעת הים.

והמתבונן יראה שעיקר החידוש של קריעת הים הוא שבו קיבלו עליהם ישראל את השם למלך לעולם, ויש להבין מדוע דוק אז קיבלו עליהם מלכותו לנצח. אבל מה שעולה מסדר הדברים הוא שעל אדמת מצרים בא לידי ביטוי שה' הוא האלוקים והשופט, עושה דין וצדק בעולם, וגואל את בניו מאמיני בריתו. אבל עדיין ייתכן שהיה זה גילוי לשעתו, לפי צורך העניין והשעה.

אבל לאחר מכן, כאשר הלך השם לפניו יומם בעמוד ענן ולנחותם הדרך, ולילה בעמוד אש להאיר להם ולהכין דרכם, וביותר - מה שנלחם להם ונפרע מצריהם - בכך הוכח שיציאת מצרים לא הייתה מאורע חד פעמי וחולף, אלא מציאות של קבע אשר השם הוא להם למלך, מושיעם מהקמים עליהם, ומנהיגם אל הייעוד אשר הכין להם.

ואכן, כאשר נתבונן נמצא שוני מהותי בין עשרת המכות לקריעת הים - גם בעצם המאורעות וממילא - גם במשמעותם. האותות המופתים שהיו ביציאת מצרים באו לבטא שהשם שולט ומנהיג ובכל כוחות הטבע ובכוחו לשנותם ולהטותם כרצונו. אך קריעת הים הראתה מעבר לזאת - באשר היא הייתה ביטוי למי עשה כל אלה, ובה נודע שהקב"ה מהווה את כל הבריאה מחדש בכל רגע כרצונו, וברגע אחד הוא יכול להשבית את הבריאה הגדולה ביותר שברא בעולמו - ולראשונה הפך הים את טבעו ועצר לגמרי מאיתנו. הוי אומר מעתה, אין כאן רק שינוי ושליטה במערכות הטבע - אלא הפיכתם לגמרי ויכולת לבטלם ולהשביתם למענם של ישראל.

וצורת התרחשות הנס - משליכה על האופן שבו נצטרך ללמוד את משמעותו. כאן בא לידי ביטוי העניין הגדול של 'בראשית ברא אלוקים - בשביל ישראל שנקראו ראשית'. לא רק שהשם משנה הטבע בעבורם, אלא כל הבריאה כולה נבראה בשבילם ולמענם, ואפילו הים הגדול נח מזעפו ונסוג לאחוריו בשביל ישראל.

ובכך התבטא הענין המופלא הזה שיציאת מצרים לא הייתה רק כמאורע לשעתו, אלא השם הולך לפניו תמיד, ובורא ומחדש את כל הבריאה בעבודם. ועל כן מלכותו ברצון קיבלו עליהם - במצרים קיבלו את השם לאלוקים, אבל כאן לראשונה קיבלוהו

למלך עליהם, אחר שנוכחו לדעת כי מציאות זו חיה ופועמת בקרבם וממשיכה ללוותם כל ימי קיומם.

ועל כן כאן לראשונה מוזכר ענין בית המקדש והשראת שכינה בתוכם 'זה א-לי ואנוהו - אעשה לו נוח', 'מקדש השם כוננו ידך'. יציאת מצרים הייתה על מנת ליגאל ולבוא לארץ, אך קריעת הים הייתה מעבר לכך - על מנת לבנות מקדש להשם אשר שוכן בקרבן תמיד, ותדיר נמצא עימם.

ולכל עניין זה יש בטוי בדבר נפלא. ליל פסח עניינו הוא ה'שיר' - כמו דאמר קרא - 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג'. אך בקריעת ים סוף אנו מוצאים את עניין ה'שירה'. 'אז ישיר משה ובני ישראל'. והחילוק הוא פשוט - 'שירה' - הוא בלשון נקבה שפרה ורבה. ובחז"ל הרגישו בכך, וכתבו שהייתה פתח לעוד שירה - אז ישיר משה - לעתיד לבוא.

הוא אשר דיברנו, השיר של ליל התקדש חג היה על המאורע שאירע אז, אך שירת הים הייתה פתח לשירות כולם, שהרי היא הייתה השירה על גילוי מציאות השם בקרבם כמציאות נצח קבועה וקיימת, של היות השם מלכם ועומד לימינם תמיד, להושיעם מצריהם. ואכן - אף בני ישראל בשמחה רבה ענו ואמרו - 'השם ימלוך לעולם ועד'. בראותם את הגילוי הנאדר הלזה, קיבלו את מלכותו ברצון עליהם ועל בניהם, לעלם ולעלמי עלמא.

ובזה יבוארו לן דברי חז"ל השגורים בפי כול - שבשעה שבא הקב"ה לקרוע את הים טען לפניו שרו של מצרים - 'הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי ע"ז, הללו מגלי עריות והללו מגלי עריות, הללו שופכי דמים והללו שופכי דמים'. ומקור הדברים בזה"ק פרשת תרומה (דף ק"ע ע"ב, עיי"ש).

והנה על טענה זו יש להקשות טובא - היכן היה המלאך עד עתה, בעת שחולל השם את כל האותות והמופתים למענם של ישראל, והעניש את המצרים ביד חזקה. עוד יש לשאול, וכי כיצד ניתן לכנות כך מי שבאו בברית עם השם, משכו ידיהם מעבודה זרה ונתקדשו בדם המילה וכדם הפסח, וכי להם נאה ולהם יאה לקרות 'עובדי עבודה זרה', אתמהא.

אבל לפי האמור יובן, שבפעם מה שהלכו ישראל אחר ה' ביצאם מארץ מצרים - לא היה די בכדי לחקוק בקרבם את נאמנותם לברית לעלמי עולמים. אמת אמנם, ביטאו ישראל את נאמנותם לה', אך עדיין לא נקבע כמציאות גמורה שאינה יכולה להשתנות. ועל כן - גם הניסים שנעשו היו כמאורעות חד פעמיים, אבל כעת עמדה מציאות זו להיקבע ולהחקק בקרבם כמציאות חיה ופועמת, שהרי בא הקב"ה להפוך את כל הבריאה בעבורם.

ולכן דווקא כאן בים, באו המלאכים בטענה - הללו עובדי עבודה זרה, הן אמנם שביטאו נאמנותם, אך עדיין מי יימר שזוהי מציאות של קבע החקוקה וטבועה בקרבם וכנפשם. וטענם התעוררה דווקא כעת, שהרי בקריעת הים היה הרבה מעבר לדין ולמשפט, אלא ביורר יסודי - עבור מי העולם קיים ומיהו לא ראוי להתקיים בבריאה. ועל כך טענו - מי הוכיח שבמהותם הם ראויים לכך שייקבע שכל הבריאה נבראה בעבורם. שהרי גם אם הקריכו את הפסח, עדיין במהותם נשארו 'עובדי עבודה זרה'.

והנה זכינו וגילו לן חכמינו מה באמת גרם להם להינצל, וכך איתא במקור הדברים - בזה"ק שם - **וְאֵלֶּמְלָא דְאִשְׁנָא קוּדְשָׁא בְּרִיהּ הוּא בְּזִכּוֹת אֲבִרְהָם, דְּאִקְדִּים בְּצִפְרָא לְמַעַבְדּ פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיָּה, וְרַעֲיוֹתָא דִּילָיָה, כְּדִכְתִּיב 'וַיִּשְׁפֹּם אֲבִרְהָם בְּבִקְרָ', כְּלָהוּ אֶתְאֲבִידוּ בְּיָמָא.** (-) ואלמלא שהשגיח עליהם הקב"ה, בזכות אברהם שהשכים בבוקר לעשות רצון קונו, כולם היו אובדים בים).

משמע מחז"ל, שעיקר הגדלות במעשה העקידה היה דווקא במה **שהשכים** אברהם בבוקר. עצם מה שכבש רחמיו והלך לעשות רצון בוראו, עדיין לא די בכך לבטא את גדלותו. אבל מה שהעירתו רוחו להשכים בבוקר לעמוד הכן לעשות רצון קונו - זהו האות הגדול שכל טבעו היה חפץ ומזומן לעשות רק את רצון השם באמת ובתמים. וזוהי התשובה למלאכים - שדבר זה מורשה להם מאבותיהם - שבטבעם של ישראל חקוק רצונם לעשות את רצון השם, לא כמעשה מקרי אלא כדבר הטבוע בעצמותם.

אחר כל הדברים הללו, כאשר נחזור לעניין שפתחנו בו - נראה בס"ד כיצד הדברים תואמים ועולים בקנה אחד. אמת הוא מה שאמרנו שעיקרו של יום שביעי של פסח נקבע על כך שבו מגיע חג המצות לתקפו ולשיאו, אך היא הנותנת - דווקא משום כך יום זה היה הכשר והראוי ביותר לכך שבו יתרחש מאורע זה של קריעת הים - שהיה השלמתה של גאולת מצרים, וחקיקת מציאות זו לדורות.

ונמצא שהכול אמת, גם מה שאמרו זו שיש בו מעין 'עצרת תהיה לכם'. כאותה עצרת, שבאה בסיום המועדים שזכינו בהם לקרב לפני האדון השם וליאור באור פניו, ועל כן באה העצרת לקבוע מציאות זו תמיד, לא כמאורע שחלף עבר לו, אלא כדבר הנחקק בקרבנו. כך הוא יום מופלא זה - יום שביעי ואחרון של פסח - בא לקבוע ולגלות על מציאות יציאת מצרים, כדבר החי ופועל בקרבנו תמיד.